

Oikeutesi hoitoon ja hoivaan

Ohjeita vanhuksille

Din rätt till vård och omsorg
En vägvisare för äldre
översättning till finska

Sisältö

Kuka voi saada apua?	3
Mihin voi saada apua?	6
Kenen puoleen tulee kääntyä?	12
Potilasturva ja osallisuus	14
Mitä hoito maksaa?	19
Ellet ole tyytyväinen	22
Sanasto	25
Tärkeitä lakeja	27
Puhelinnumeroita & linkkejä	29

Tämä julkaisu on tekijänoikeuslain suojaama.
Sen tekstiä lainattaessa on ilmoitettava lähde. Kuvien ja piirrosten
käyttämiseksi vaaditaan tekijänoikeuden haltijan lupa.

Julkaisu on julkaistu Sosiaalivaltion verkkosivustolla pdf-tiedostona.
Sitä saa myös muina tiedostomuotoina sitä pyydettyä.
Muita tiedostomuotoja koskevat kysymykset tulee lähettää osoitteeseen:
alternativaformat@socialstyrelsen.se

ISBN 978-91-7555-379-5
Tuotenumero/Artikelnummer 2016-5-16
Kuvat/Foto: Marcus Lundstedt, Scandinar Bildbyrå

Kuvissa esiintyvillä henkilöillä ei ole mitään yhteyttä asiasisältöön.

Kuka voi saada apua?

Avuntarpeesi ratkaisee

Terveyden- ja sairaanhoito sekä sosiaalipalvelun vanhustenhuolto ovat osa ruotsalaista hyvinvointia. Niitä säännellään laeilla, jotka asettavat yksilön hoidon ja hoivan tarpeet etusijalle.

Terveyden- ja sairaanhoidolaissa puhutaan hoidosta samoilla ehdoilla koko väestölle. Etusijan hoitoon saa se, jolla on suurin sairaanhoidon tarve. Sosiaalipalvelulaki antaa sinulle oikeuden kotipalveluun, asuntoon niin kutsutussa vanhustentalossa (laissa nimellä erityisasunto) tai muuhun apuun ja tukeen, jota saatat tarvita ja jota et voi saada muulla tavalla.

Kuka saa palveluja ja hoivaa?

Kaikilla, jotka katsovat tarvitsevansa palveluja ja hoivaa, on oikeus hakea sosiaalipalvelulain mukaista apua.

Saadaksesi selville, onko sinulla oikeus kotipalveluun tai muuhun apuun, sinun on haettava sitä kunnan sosiaalipalvelusta. Kunta on velvollinen tekemään selvityksen kaikista hakemuksista. Tavallisesti avuntarpeenkäsittelijä käsittelee asiasi. Mikäli käsittelijä katsoo, että sinulla ei ole oikeutta hakemaasi apuun, sinulla on oikeus saada asiasta päätös, josta voit valittaa tuomioistuimeen (Lisätietoja avun hakemisesta sivulla 12).

Tietyissä kunnissa ikäihminen voi saada taloudellista tukea omaisen huolehtiessa hoivasta. Tätä kutsutaan yleensä kotihoitoavustukseksi (hemvårdsbidrag).

Kun käyt avuntarpeenkäsittelijän luona ja ruotsin puhuminen tai viittomakielen käyttäminen tuottaa vaikeuksia, voit pyytää saada käyttää tulkkia.

Kansallisilla vähemmistökielillä saame, suomi ja meänkieli on erityisasema tietyillä Ruotsin alueilla, ns. hallintoalueilla. Tätä tukee laki kansallisista vähemmistöistä ja vähemmistökielistä. Jos puhut saamea, suomea tai meänkieltä ja asut sen hallintoalueella, sinulla on oikeus ottaa yhteys viranomaisiin kirjallisesti ja suullisesti omalla vähemmistökielilläsi. Voit käyttää tätä kieltä myös hallintoalueen ulkopuolella, jos viranomaisilla on sitä puhuvaa henkilökuntaa.

Pääsääntönä on vapaaehtoisuus

Omaiset tai henkilöstö voivat tehdä ilmoituksen avuntarpeestasi. Tällöin kunnan on tehtävä niin kutsuttu ennakoarviointi. Se tarkoittaa sitä, että kunnasta otetaan sinuun yhteys ja kysytään haluatko apua. Sinulla on aina oikeus kieltäytyä siitä.

Sinun tietojasi koskee salassapitosuoja

Tietoja henkilökohtaisista olosuhteistasi suojaavat vaitiolo- ja salassapitovelvollisuudet. Käsittelijän avuntarpeen arvioinnin yhteydessä tekemät muistiinpanot sekä sinulle myönnettyjen avustustoimenpiteiden toteuttaminen ovat suojattavia tietoja. Se merkitsee, ettei kukaan saa lukea niitä eikä niitä saa luovuttaa ulkopuolisille ilman sinun suostumustasi. Sen sijaan sinulla itselläsi on oikeus lukea ja kopioida muistiinpanoja.

Oikeus avustukseen

Sosiaalipalvelulain 4 luvun 1 §:ssä lukee: "Sillä, joka ei itse pysty tyydyttämään tarpeitaan eikä saa niitä muulla tavoin tyydytetyksi, on oikeus saada apua sosiaalilautakunnalta toimeentuloonsa (toimeentulotuki/försörjningsstöd) ja muuhun elantonsa".

Eri toteuttajat mutta samat säännöt

Ainoastaan kunta saa tehdä selvityksen ja päättää avustuksestasi. Sen sijaan monet muut voivat huolehtia avustustoimenpiteiden toteuttamisesta. Yksityisyrietykset, osuuskunnat ja säätiöt saavat hoitaa palveluja kunnan toimeksiantonosta.

Maakäräjillä ja kunnalla on päävastuu terveyden- ja sairaanhoidosta. Sen toteuttamisesta voivat myös huolehtia yksityiset hoidonantajat, toisin sanoen yksityiset yritykset, osuuskunnat ja säätiöt.

Riippumatta siitä, kuka tai mikä on hoidon ja hoivan toteuttaja, samat säännöt ovat voimassa muun muassa salassapidosta, vaitiolo- ja salassapitosuojasta ja valvonnasta.

Sanasto

Apu, avustus (bistånd) – Sosiaalipalvelulain mukainen apu, esimerkiksi kotipalvelu, asunto vanhustenasunnossa, osallistuminen päivätoimintaan.

Sosiaalipalvelu (socialtjänst) – Yhteisnimitys sosiaaliselle toiminnalle, jota kunta on velvollinen harjoittamaan, esimerkiksi vanhus-
tenhuolto, tuki väärinkäyttäjille, tuki ja palvelut toimintarajoitteisille sekä yksilö- ja perhehuolto. Tätä toimintaa sääntelee sosiaalipalvelulaki (SoL) ja kunnilla on siitä äärimmäinen vastuu.

Terveyden- ja sairaanhoito (hälso- och sjukvård) – Kuntien ja maakäräjien terveyden- ja sairaanhoitovastuuta sääntelee terveyden- ja sairaanhoitolaki (HSL). Kunnilla ja maakäräjillä on vastuu siitä, että terveyden- ja sairaanhoito täyttää hyvän hoidon vaatimukset. Niiden on myös tarjottava kuntoutusta ja apuvälineitä ikäihmisille ja toimintarajoitteisille henkilöille sekä ehkäistävä sairauksia.

Vuonna 2015 voimaan astunut potilaslaki parantaa muun muassa potilaan mahdollisuuksia saada tietoja ja valita julkisilla varoilla rahoitettu perusterveydenhuolto.

Mihin voi saada apua?

Avun saanti riippuu tarpeistasi. Sinulla on oikeus hakea mitä haluat, myös sellaista apua, jota ei ole mainittu asuinkuntasi apua koskevassa ohjeistuksessa. Jos haluat valittaa, niin viime kädessä tuomioistuimet ratkaisevat millaiseen apuun sinulla on oikeus (Lisätietoja avun hakemisesta sivulla 12).

Avun, johon sinulla on oikeus, on vahvistettava mahdollisuksiisi jatkaa asumista asunnossasi tai muulla tavoin elää itsenäistä elämää. Lain mukaan kuntien apu on “muotoiltava ja toteutettava yhteistyössä yksilön kanssa”. Sinulla on myös oikeus esittää mielipiteesi siitä, missä muodossa haluat saada apua ja oikeus tulla kuulluksi asiassa.

Kotipalvelu helpottaa arkipäiväsi

Mikäli tarvitset apua kotitaloustöissä tai henkilökohtaisessa hoivassa, voit hakea kotipalvelua. Kotipalvelua voit saada sekä normaalissa asumisessa että vanhustenasunnossa. Kotipalvelun tehtäviin kuuluu siivous, ostosten teko ja muut kotitaloustyöt. Kotipalveluhenkilöstö voi myös tulla mukaa- si kävelyille tai sosiaalisiin toimintoihin. He voivat auttaa sinua erilaisissa hoivatoimissa, esimerkiksi henkilökohtaisissa toimissa, kuten aamutoimet ja syöttäminen. Kotipalvelulla on ilta- ja yöpartioita, joten he voivat huolehtia sinusta vuorokauden ympäri.

Olo turvallisemmaksi turvahälyttimellä

Turvahälyttimellä saat yhteyden henkilöstöön vuorokauden ympäri, mikä luo turvallisemman olon sekä sinulle että omaisillesi. Turvahälytin asennetaan asuntoosi ja se liitetään puhelimeen. Jos asuntoosi on asennettu turvahälytin, on operaattorin vaihto tai siirtyminen laajakaistapuhelimen käyttöön aina tärkeää ilmoittaa hälytyskeskukseen.

Muutto vanhustenasuntoon (erityisasuminen)

Mikäli hoidon- ja hoivantarpeesi on suuri, voit hakea paikkaa vanhustenasuntoon, kuten sosiaalipalvelulaissa mainittuun niin kutsuttuun erityisasuntoon.

Voit myös vanhustenasunnossa käyttää kotipalveluja arkipäivän tarpeisi- isi, ja useimmiten siellä on myös sairaanhoitaja ja muuta hoitohenkilöstöä vuorokauden ympäri. Monissa vanhustenasunnoissa on hoivasta vastaava sairaanhoitaja ja kiinteä lääkärikontakti asukkaille, mutta halutessaan voi pitää oman lääkäriinsä.

Vaikka asuisitkin vanhustenasunnossa, sinulla on siinä oma asunto, ja hen- kilöstön on kunnioitettava yksityiselämäsi. Täällä määräävät itse, milloin joku saa tulla käymään.

Vanhustenasuntoa tai erityisasumista voidaan kutsua myös ryhmäasuntolaksi, sairaskodiksi tai hoito- ja hoiva-asumiseksi. Monet kunnat kutsuvat näitä asumismuotoja vanhustenasunnoiksi. Riippumatta asumismuodon nimityksistä hoidon ja palvelun on oltava erityisasumisessa sovitettu sinun turvallisuuden, yhteenkuuluvuuden ja itsemääräämisen tarpeisiisi.

Yhdessäasumistakuu pareille

Kauan yhdessä asuneiden iäkkäiden parien ei tarvitse muuttaa erilleen sen vuoksi, että toinen heistä alkaa tarvita enemmän hoitoa ja hoivaa. Pareille, jotka haluavat jatkaa elämistä yhdessä, on taattava elämänlaatu ja turvallisuus. Vanhustentalosta asunnon saaneella on oikeus asua yhdessä avio- tai avopuolionsa kanssa. Tätä kutsutaan pariasumistakuuksi. Edellytyksenä on, että pari on asunut pitemmän aikaa yhdessä tai jos toinen puolisoista jo asuu vanhustenasunnossa, että pari on sitä ennen asunut yhdessä pitemmän aikaa.

Asunnonhakijana tulee olla vain vanhustenasuntoa tarvitseva, vaikka hän haluaa mukaan puolionsa.

Iäkkäällä parilla on oikeus asua yhdessä vanhustenasunnossa myös silloin kun molemmat ovat saaneet oman asunnon vanhustenasunnosta. Edellytyksenä on, että pari haluaa edelleen elää yhdessä.

Erilaiset asumismuodot

Vanhusten erityisasuminen (särskilt boende för äldre)
= Sosiaalipalvelulain mukainen apu

Turva-asuminen (trygghetsboende) = Asuminen vapailla asuntomarkkinoilla, henkilökuntaa käytössä erittäin rajoitetusti.

Senioriasuminen, 55+ -asuminen (seniorboende, 55+ boende)
= Ikäihmisille tarkoitetut asunnot vapailla markkinoilla

Tuki ryhmille, joilla on erityistarpeet

Kunnan tuki vanhuksille voidaan suunnata ryhmille, joilla on erikoistarpeet. Ryhmäasumisen tarkoituksena on usein saada asukkaat tuntemaan turvallisuutta ja yhteenkuuluvuutta, ja yhdessäolo on sen vuoksi keskeinen tekijä.

Dementiaa sairastaville järjestetään päivätoimintoja, jotka ovat osanottajien mielestä tärkeitä ja mielekkäitä. Kyseessä saattaa esimerkiksi olla musiikki ja laulu, puutarhatyö tai keskustelut. Myös tässä tapauksessa yhdessäololla samassa tilanteessa olevien ihmisten kanssa on suuri merkitys. Joissakin päivätoiminnoissa pääpaino on esimerkiksi fyysisissä harjoituksissa ja kuntouttamisessa, ja ne on tarkoitettu esimerkiksi henkilöille, joilla on ollut luunmurtumia tai aivoinfarkti.

Vanhustenhuolto, jossa on vähemmistökieliä puhuvaa henkilökuntaa

Ruotsin kansallisia vähemmistöjä ovat juutalaiset, romanit, saamelaiset, ruotsinsuomalaiset ja tornionlaaksolaiset. Ruotsin kansallisia vähemmistökieliä ovat jiddişi, romani chib, saame, suomi ja meänkieli. Kansallisina vähemmistönä näillä ryhmillä on tiettyjä kieleen liittyviä erikoisoikeuksia. Nämä oikeudet on ilmoitettu laissa (2009:724) kansallisista vähemmistöistä ja vähemmistökielistä. Lain tarkoituksena on suojella vähemmistökieliä ja antaa vähemmistöille mahdollisuus säilyttää kulttuurinsa sekä kehittää sitä. Ruotsin kunnat ja viranomaiset ovat velvollisia tiedottamaan laista ja siihen sisältyvistä oikeuksista.

Tietyillä Ruotsin alueilla, ns. hallintoalueilla, saamen ja suomen kielillä sekä meänkielellä on erityisasema. Jos puhut saamea, suomea tai meänkieltä ja asut hallintoalueella, sinulla on oikeus käyttää omaa vähemmistökieltäsi suullisissa ja kirjallisissa yhteydenotoissa viranomaisiin. Voit käyttää tätä kieltä myös hallintoalueen ulkopuolella, jos viranomaisilla on tätä kieltä taitavaa henkilökuntaa.

Laissa sanotaan, että jos vaadit sitä, sinun pitää saada koko vanhustenhuollon antama palvelu tai osa siitä henkilökunnalta, joka puhuu saamea, meänkieltä tai suomea. Vaikka asuisitkin hallintoalueeseen kuulumattomassa kunnassa, sinulla on oikeus vanhustenhuoltoon omalla kielelläsi, jos käytettävissä on sitä osaavaa henkilökuntaa. Lista hallintoalueeseen kuuluvista kunnista on verkkosivustolla minoritet.se, jota saamelaiskäräjät hoitavat.

Tulkkaus toisille kielille

Kun sosiaalipalvelu antaa sinulle henkilökohtaisesti sopeutettuja tietoja, sen tulee muun muassa ottaa huomioon sinun kulttuuri- ja kielitaustasi. Tämä merkitsee, että henkilökunnan tulee tarvittaessa käyttää tulkkiä tietojen antaessaan.

Ellei kukaan kysy tulkin käyttämistä sinulta, voi aina itse vaatia tulkin saamista häntä tarvitessasi. Ota tällöin yhteys kuntaan, koska sillä on vastuu tulkeista. Vaikka sinulla olisikin tulkkaamaan pystyvä omainen, suositellaan kuitenkin, että käyttäisit kunnan hankkimaa virallista tulkkiä.

Eri maista kotoisin olevien väliset kulttuuri- ja arvostuserot aiheuttavat sen, että eri tilanteissa voi olla hyödyllistä käyttää riippumatonta tulkkiä.

Sinulla on oikeus kunnioittavaan kohteluun

Sosiaalipalvelun vanhustenhuollossa on 1. tammikuuta 2011 alkaen voimassa kansallinen arvoperusta. Arvoperustalla tarkoitetaan vanhustenhuoltotyön perustana pidettäviä eettisiä arvoja ja normeja. Sinun on saatava tukea ja apua arvokkaalla tavalla, ja sinun on voitava tuntee voivasi hyvin. Sinun on mahdollisimman suuressa määrin voitava valita, miten ja milloin haluat tukea, apua ja palveluja.

Yhä useammat kunnat ovat alkaneet käyttää paikallisia arvokkuustakuita. Takuut ovat erilaisia eri kunnissa, mutta niillä on sama tarkoitus: Arvokkuustakuiden tehtävänä on tehdä selväksi sinulle, millä tavalla vanhustenhuolto huomioi ja vaalii yksityiselämäsi, fyysistä koskemattomuuttasi, itsemääräämisoikeuttasi ja osallisuuttasi jne.

Kuntasi paikallisia arvokkuustakuita tulee pitää vakuutuksina ja lupauksina sinulle. Arvokkuustakuuseen pitää sisältyä lupaus, joka ylittää sen, mihin lain mukaan on oikeus tai mikä jo on myönnetty. Ellei vanhustenhuolto pidä lupauksiaan, voit tehdä siitä valituksen. Käänny kuntasi puoleen saadaksesi voimassa olevat arvokkuustakuut. Pidä mielessä, ettei kunnilla tarvitse olla omia arvokkuustakuita, mutta useimmat niistä ovat parhaillaan laatimassa niitä.

Kunta on velvollinen tukemaan omaisia

Kunta on velvollinen tukemaan omaisia. Kotipalvelusta on usein hyötyä sille, joka hoitaa omaista kotona. Jos hoidat omaistasi, voit hakea apua itsellesi. Sinulla on oikeus saada päätös siitä, myönnetäänkö sinulle apua vai ei. Sinulla on myös oikeus valittaa kunnan päätöksestä.

Dementiaa sairastaville on useimmiten järjestetty lomituspalvelua ja päivätoimintaa. Muu tuki, esimerkiksi keskusteluryhmät, koulutus ja tukikontaktit käsittelijöiden kanssa, on suunnattu lähinnä omaisille.

Omais- ja potilasyhdistykset tarjoavat usein hoidettavallasi olevaa sairautta koskevaa koulutusta. Koulutustilaisuudet antavat myös mahdollisuuden tavata muita omaishoitajia.

Sinulla on oikeus hakea apua

Kunnan avuntarpeen käsittelijä antaa tietoja asuinpaikkakunnallasi saatavilla olevasta avusta. Voit aina hakea tarpeelliseksi katsoomaasi apua. Sosiaalipalvelulain (Sol) 4 luvun 1 §:n mukaan sinulla on oikeus hakea apua riippumatta siitä, mitä kunnan ohjeissa sanotaan.

Apuvälineet ja asunnon sopeuttaminen

Toimintarajoitteinen voi tarvita apuvälineitä, jotka helpottavat jokapäiväistä elämää ja saavat hänet tuntemaan olonsa turvallisemmaksi. Apuvälineitä ja muuta tukea voi tarvita myös osana hoitoa tai kuntouttamiseen. Esimerkkejä työterapeutin kautta saatavista apuvälineistä ovat pyörätuolit, rollaattorit ja sukan vetimet. Osa apuvälineistä on maksuttomia, mutta toisista peritään maksu. Tiettyjä apuvälineitä voi lainata, toisia taas vuokrata. Apuvälineitä määräävät tavallisesti lääkärit, työterapeutit, piirihoitajat, lääkintävoimistelijat ja logopedit.

Asunnon sopeuttaminen voi helpottaa toimiasi asunnossasi ja tehdä siitä turvallisemman asua. Tavallinen toimenpide on kynnysten poisto rollaattorilla tai pyörätuolilla liikkumisen helpottamiseksi. Asunnon sopeuttaminen saattaa merkitä myös suurempia toimenpiteitä, kuten hissien asennus tai vesisan ja kylpyhuoneen muutostyöt. Kuntasi antaa lisätietoja näistä.

Henkilökohtainen apu

Saat henkilökohtaista apua, jos sinua koskee laki eräille toimintaesteisille annettavasta tuesta ja palvelusta (LSS). Korvauksen henkilökohtaisesta avusta myöntää useimmissa tapauksissa Vakuutuskaassa (Försäkringskassa) sosiaalivakuutuskaaren mukaisesti. Jos olet saanut henkilökohtaista apua ennen 65 vuoden ikää, saat tarvittaessa pitää tämän etuuden loppuikäsi, mutta et voi saada lisää avustajantunteja täytettyäsi 65 vuotta. Henkilökohtaista apua ei voida hakea, jos hakija on jo täyttänyt 65 vuotta.

Kuljetuspalvelu bussin sijasta

Kuljetuspalvelu on tarkoitettu sille, joka ei toimintarajoitteen vuoksi pysty käyttämään bussia tai muita julkisia liikennevälineitä. Pyörätuolia käyttävä voi kulkea erityisesti sopeutetuilla minibusseilla. Kuljetusliikkeet liikennöivät kuljetuspalvelureittejä kunnan toimeksiannosta. Matkoista peritään maksu ja palvelun käyttäjällä on useimmiten oikeus rajoitettuun määrään matkoja. Ruotsissa voi tehdä pitempiä matkoja valtakunnallisen kuljetuspalvelun avulla. Lisätietoja saat kunnalta, aluehallinnosta tai maakäräjiltä.

Uskottu mies ja edunvalvoja

Jos olet sairas tai et muusta syystä kykene enää hoitamaan raha-asioitasi tai valvomaan etujasi hoidon ja hoivan suhteen, voit saada apua uskotulta mieheltä. Uskottu mies (joka voi olla myös nainen) vastaa laskujesi maksamisesta ajoissa, ja hän tukee sinua avuntarpeen arvioinnissa ja muissa asioissa.

Jos sinulle on myönnetty uskottu mies, sinulla on edelleen samat itsemääräämisoikeudet kuin aikaisemminkin.

Jos olet sairas tai et jostakin muusta syystä pysty huolehtimaan itsestäsi tai omaisuudestasi, voit saada apua edunvalvojalta. Edunvalvojalla on suuremmat valtuudet kuin uskotulla miehellä. Edunvalvoja määrää itse omaisuudestasi, ja hän edustaa sinua kaikissa tehtävään liittyvissä asioissa.

Uskotun miehen ja edunvalvojan on aina toimittava päämiehelleen edullisimmalla tavalla. Jos sinulla on uskottu mies tai edunvalvoja, tämän on aina kysyttävä mielipidettäsi tärkeissä kysymyksissä. Ellei tämä ole mahdollista, uskotun miehen tai edunvalvojan on käännäyttävä avio- tai avopuolisosi puoleen.

Jos sinulla on kysyttävää uskotusta miehestä tai edunvalvojasta, ota yhteys kuntasi yliholhoojaan. Käräjäoikeus tekee päätöksen siitä, saako hakija uskotun miehen tai edunvalvojan. Yliholhooja valvoo, että uskotut miehet ja edunvalvojat täyttävät velvoitteensa.

Palvelut, jotka eivät vaadi tarveharkintaa

Laki tietyistä kunnallisista valtuuksista antaa kunnille mahdollisuuden tarjota tiettyjä palveluja vähintään 67-vuotiaille (tai muun ikäisille kunnan päätöksen mukaan) ilman, että siihen vaaditaan erityistä tarveharkintaa. Henkilökohtaista hoivaa ei sen sijaan saada antaa tämän lain mukaan.

Kunta päättää, mitä palveluja tarjotaan ja missä määrin. Kunta määrää myös niistä perittävät maksut. Kunnalla ei ole velvollisuutta dokumentoida tätä, koska kysymys ei ole avustustoimista. Palvelu-päätöksistä ei myöskään voida valittaa.

Yksi esimerkki palveluista, jotka eivät vaadi tarveharkintaa, on niin kutsuttu kotitalkkaripalvelu. Tämä palvelu auttaa ikäihmisiä käytännön asioissa, esimerkiksi loisteputkien vaihdossa ja verhojen ripustamisessa. Palvelu voi olla maksuton tai siitä peritään pieni maksu.

Kotitalouspalvelut, joista myönnetään verovähennys

Voit itse valita käyttää verovähennykseen oikeuttavia kotitalouspalveluja. Ikäihminen tai tämän aikuinen lapsi voi ostaa kotitalouspalveluja suoraan yksityiseltä yritykseltä. Yritys hakee sen jälkeen verovähennystä näistä kuluista. Esimerkkejä tällaisista palveluista ovat siivous, ikkunoiden ja pyykin pesu sekä lumenluonti. Kyseeseen saattaa myös tulla apu henkilökohtaisen hygienian hoidossa sekä pukeutumisessa ja riisuutumisessa.

Kotitalouspalvelut eivät kuulu sosiaalipalveluihin. Veroviranomaiselta saa lisätietoja tästä.

Kenen puoleen tulee kääntyä?

Kunta arvioi hakemuksesi

Voit hakea kunnaltasi kotipalvelua, asuntoa vanhustenasunnossa ja muita vanhustenhuoltotoimenpiteitä. Hakeudu avuntarpeenkäsittelijän puheille! Lääkärisi tai piirihoitajasi voivat myös auttaa sinua yhteydenotoissa kuntaan.

Jos lähdet lomailemaan toiseen kuntaan, oma kuntasi vastaa tarvitsemistasi tuki- ja aputoimista. Lomakunta, eli oleskelukunta on velvollinen auttamaan kotikuntaasi selvittämään tarvitsemasi toimenpiteet ja sitten toteuttamaan ne.

Jos haluat muuttaa toiseen kuntaan, sinun on käännettävä sen kunnan puoleen. Hakemuksesi on arvioitava samalla tavalla kuin kunnan omien asukkaiden hakemukset. Jos olet korkean iän, toimintarajoitteen tai vakavan sairauden vuoksi jatkuvassa mittavien hoito- tai hoivatoimenpiteiden tarpeessa, voit siis hakea toimenpiteitä siitä kunnasta, johon haluat muuttaa. Apua koskeva hakemuksesi arvioidaan samalla tavalla kuin jo kunnassa asuvien hakemukset.

Avuntarpeenkäsittelijä selvittää tarpeesi

Avuntarpeenkäsittelijät työskentelevät kunnan toimeksiannosta ja päättävät, missä määrin sinulle voidaan myöntää apua. Avuntarpeenkäsittelijöitä on jokaisessa kunnassa, mutta heidän toiminimikkeensä saattaa toisinaan olla avuntarpeenarvioija, kotipalveluavustaja tai jokin muu.

Avustushakemuksesi ei tarvitse olla kirjallinen. Riittää, kun kerrot avuntarpeenkäsittelijälle, mihin tarvitset apua. Varaa aika tapaamista varten. Voit halutessasi ottaa mukaan puolisoasi tai jonkun omaisen. Voi olla hyväksi ottaa joku mukaan, kun tilaisuudessa jaetaan paljon uutta tietoa. Jos sinun on vaikeaa ymmärtää ruotsia, voit pyytää avuksesi tulkkia.

Tapaamisen aikana avuntarpeenkäsittelijä ottaa selvää siitä, miksi haet apua, mistä toimista selviät itse ja mihin tarvitset apua. Avuntarpeenkäsittelijän on kerrottava sinulle, mitä palveluja kunnassa on tarjolla.

Toisinaan on olemassa useita tapoja saada apua. Esimerkiksi kotipalvelu yhdistettynä päivätoimintaan voi olla vaihtoehto asunnolle vanhustenasunnossa. Avuntarpeenkäsittelijän on mahdollisimman suurella määrällä otettava huomioon sinun toiveesi.

Kotipalvelujen valinnanvapaus

Tietyt kunnat tarjoavat valinnanvapautta vanhustenhuoltoa valittaessa. Tämä merkitsee, että saat itse valita, kuka tai mikä toteuttaa sinulle myönnetty toimenpiteet. Avuntarpeenkäsittelijä ilmoittaa sinulle vaihtoehtoiset kotipalvelujen toimittajat. Ellet halua tehdä valintaa tai et pysty siihen, avuntarpeenkäsittelijä auttaa sinua tarjoamalla kotipalvelujen toimittajaksi toimijaa, jota kunta käyttää silloin kun henkilö itse ei tee valintaa.

Vanhusten opas

Oppaan avulla voit vertailla vanhustenasuntoja ja kotipalveluja koko Ruotsissa. Mukana on sekä kunnallisia, yksityisiä että aatteellisia toimijoita. Tutustu oppaaseen osoitteessa: www.socialstyrelsen.se/aldreguiden

Oikeudenmukainen arviointi

Sinulla on oikeus asettaa vaatimuksia hyvästä kohtelusta ja oikeudenmukaisesta arvioinnista. Avuntarpeen käsittelijän tulee olla tarkka, asiallinen sekä oikeudenmukainen, ja hänen tulee kohdella sinua kunnioittavasti. Sinulla on oikeus ilmaista mielipiteesi selvityksen aikana laadituista asiakirjoista ennen kuin päätös tehdään. Päätöksen tulee aina olla kirjallinen. Päätös voi olla määräaikainen tai voimassa toistaiseksi.

Hylkäävän päätöksen on aina oltava kirjallinen ja selvästi perusteltu. Avuntarpeen käsittelijän on informoitava sinua siitä, miten päätöksestä voidaan valittaa tuomioistuimeen. Lue lisää sivulta 22.

Kunta päättää avustuksesta

- Käänny kunnan avuntarpeen käsittelijän puoleen, kun tarvitset kotipalveluja tai muuta apua kunnalta.
- Sinulla on aina oikeus saada kirjallinen päätös hakemuksestasi.
- Hylkäävän päätöksen on aina oltava kirjallinen.
- Jos olet tyytymätön päätökseen, voit valittaa tuomioistuimeen.

Voit hakea apua uudelleen

Jos kunnan myöntämä apu ei ole mielestäsi riittävä, voit hakea lisää tai toisenmuotoista apua. Avun hakemiskerroille ei ole mitään ylärajaa. Perussäännön mukaan avustuspäätös on voimassa toistaiseksi tai kunnan päättämään päivämäärään saakka. Poikkeustapauksissa kunta voi harkita päätöksen ottamista uudelleen käsiteltäväksi, mikäli avuntarpeesi on muuttunut huomattavasti.

Vapaaehtoiset toiminnat ovat sekä täydentäviä että vaihtoehtoja

Kunnallisen sosiaalipalvelun lisäksi monissa kunnissa on vapaaehtoistoimintaa. Kirkot, Punainen Risti sekä omais- ja eläkeläisyhdistykset tarjoavat koulutusta, saattajatoimintaa, ystäväpalveluja, retkeilytoimintaa ja muita sosiaalisia toimintoja. Vapaaehtoisjärjestöt tekevät toisinaan yhteistyötä sosiaalipalvelun kanssa ja toimivat sosiaalipalvelun täydentäjinä. Ne voivat myös olla vaihtoehto sinulle, joka et halua apua kunnalta tai ellei sinulla ole oikeutta siihen.

Potilasturva ja osallisuus

Perussairaanhoidossa sinulla on mahdollisuus valita haluamasi hoidonantaja. Terveysten- ja sairaanhoito on velvollinen antamaan sinulle informaatiota, joka on sopeutettu sinulle yksilönä. Sinun on esimerkiksi saatava tiedot terveydentilastasi ja meneillään olevaa tutkimusta ja hoitoa koskevista menetelmistä sekä vaihtoehtoisista hoitomenetelmistä. Hoidon on mahdollisimman pitkälti “tapahtuttava yhteistyössä potilaan kanssa”. Voit itse valita hoidon keskeyttämisen tai kieltäytyä ehdotetuista hoidoista.

Tulkkaus muille kielille

Terveysten- ja sairaanhoitohenkilöstön antaessa sinulle sinua varten sopeutettua informaatiota henkilöstön on otettava huomioon muun muassa kulttuuri- ja kielitaustasi. Henkilöstön on siten tarvittaessa tietoja antaessaan käytettävä tulkkiä. Vaikka sinulta ei kysyttäisikään sitä, voit itse vaatia tulkkiä. Ota tällöin yhteys kuntaan. Se vastaa tulkin hankkimisesta.

Vaikka mukanasi olisi niin kutsuttu omaistulkki, on kuitenkin suositeltavaa käyttää maakäräjien tai kunnan järjestämää virallista tulkkiä. Eri maista tulevien henkilöiden välisten kulttuurierojen ja arvokäsityserojen vuoksi voi tietyissä tilanteissa olla hyväksi käyttää riippumatonta henkilöä tulkkaukseen.

Viittomakielen tulkki ja päivittäistulkkaus

Maakäräjät ovat velvollisia tarjoamaan alueellaan asuville ja siellä vakituisesti oleskeleville kuuroille (syntymäkuuroille), kuurosokeille, aikuisena kuuroutuneille ja kuulovammaisille tulkkipalvelua nk. päivittäistulkkaukseen. Tähän sisältyvät muun muassa sairaanhoitokäynnit.

Second opinion (toinen arvio)

Tietyissä tapauksissa sinulla on oikeus toiseen arvioon (Second opinion), toisin sanoen erikoislääkärin tekemään arviointiin oman lääkärisi tekemän arvioinnin lisäksi. Tällöin saattaa olla kysymys siitä, että

- olet vaikean lääketieteellisen kannanoton edessä
- sinulla on äärimmäisen vakava tai erityisen vaikea sairaus
- lääketieteellinen hoito merkitsee sinulle erityistä riskiä
- valinnallasi on suuri merkitys elämänlaadullesi tulevaisuudessa
- ei ole täysin selvää, mikä hoito on sopivin juuri sinun tapauksessasi

Huomaa: Oikeus toiseen arvioon ei koske hammashoitoa.

Hoitosi on dokumentoitava sairauskertomukseen

Sairauskertomusten pitämisen tarkoituksena on ensi kädessä myötävaikuttaa hyvään ja turvalliseen hoitoon. Sairauskertomuksen pitää sisältää muun muassa tiedot siitä, mitä tietoja olet saanut ja mitkä päätökset on tehty hoidostasi.

Ellet ymmärrä jotakin sairauskertomuksestasi, pyydä jotakuta selittämään. Jos sairauskertomuksessa on mielestäsi jokin virhe tai jokin siinä ei pidä täysin paikkaansa, voit tehdä asiasta huomautuksen. Tämä merkitään sairauskertomukseen. Voit puhua merkinnästä sen tehneen lääkärin tai sairaanhoitajan kanssa.

Tiedoillasi on salassapitosuoja

Tietoja henkilökohtaisista olosuhteistasi suojaavat määräykset vaitiolovelvollisuudesta ja salassapidosta. Kaikella terveyden- ja sairaanhoidon henkilöstöllä on vaitiolovelvollisuus. Kukaan ulkopuolinen ei saa lukea sairauskertomustasi, eikä sitä saa luovuttaa kenellekään ulkopuoliselle ilman suostumustasi. Sinulla itselläsi on sen sijaan oikeus tutustua siihen ja kopioida sen sisältö.

Yhtenäinen sairauskertomus

Yhtenäisen sairauskertomuksen tarkoituksena on antaa terveyden- ja sairaanhoidolle parempi kokonaiskuva hoidontarpeestasi ja antaa sinulle näin paras mahdollinen hoito. Jotta hoitosi tapahtuisi mahdollisimman turvallisesti, ehkä useampien hoitoosi osallistuvien tarvitsee mahdollisesti lukea sairauskertomuksesi. Hoitoosi saattaa sisältyä yhteydenottoja hoitojärjestelmän eri toimintojen välillä, ja yhtenäisen sairauskertomuksen avulla tietoja sairauskertomuksestasi voidaan siirtää eri toimintojen kesken. Sinun ei myöskään tarvitse toistaa sairaustietojasi joka kerta kun tapaat uuden hoidonantajan. Tietoja terveydestäsi ja muista henkilökohtaisista olosuhteistasi ei yleensä saa luovuttaa toiselle hoidonantajalle ilman suostumustasi. Jos annat suostumuksesi, ainoastaan sinun hoitoosi osallistuva henkilökunta saa perehtyä sairauskertomuksesi tietoihin.

Kiinteä hoitokontakti

Sinun on voitava tuntea olosi turvalliseksi, ja terveyden- ja sairaanhoitosi on oltava mahdollisimman yhtenäistä ja koordinoitua. Sinulla on sen vuoksi oikeus niin kutsuttuun ”kiinteään hoitokontaktiin”, joka voi auttaa sinua eri tavoin. Kiinteä hoitokontakti voi esimerkiksi koordinoida hoitotoimenpiteet ja toimia yhteyshenkilönä terveyden- ja sairaanhoidon muiden osien kanssa. Kiinteä hoitokontakti voi myös auttaa sinua yhteyksissä muiden asiansaisten viranomaisten, kuten sosiaalipalvelun tai Vakuutuskassan kanssa. Kiinteä hoitokontakti voi olla joku terveyden- ja sairaanhoitohenkilökunnasta, esimerkiksi lääkäri, sairaanhoitaja tai psykologi, tai henkilö, jolla on hallinnollinen toimi. Kiinteä hoitokontakti otetaan käyttöön, kun hoidostasi vastaavat pitävät sitä tarpeellisena tai kun itse pyydät sitä.

Kiinteällä hoitokontaktilla on myös keskeinen merkitys silloin kun potilaan oma henki on vaarassa hänen oman sairautensa tai vammansa vuoksi. Kiinteä hoitokontakti vastaa yhteydenpidosta elämää ylläpitävästä hoidosta vastaavaan henkilökuntaan.

Terveyden- ja sairaanhoito kotona

Sinulle voidaan myöntää tiettyjä sairaanhoitotoimia, niin sanottua kotisairaanhoitoa, joko tapauskohtaisesti tai pitemmäksi ajaksi. Vastuu kotisairaanhoidosta on joko maakäräjillä tai kunnalla. Terveyskeskuksen henkilökunta tai avuntarpeenkäsittelijäsi antaa tietoja siitä, miten se on järjestetty sinun kunnassasi. Terveyskeskuslääkärisi tai piirihoitajasi antavat lisätietoja mahdollisuuksista suunnitella kotisairaanhoito sinun tarpeittesi pohjalta. Monilla kunnilla on nykyisin vastuu kotisairaanhoidosta tavallisessa asunnossa asuttaessa.

Kunnalla on aina vastuu kotisairaanhoidosta erityisasumisessa.

Suuhygienian arviointi ja tarpeellinen hammashoito

Vanhuksilla, joilla on pysyvä hoito- ja hoivatoimenpiteiden tarve, on oikeus suuhygieniansa arviointiin. Maakäräjät tarjoavat maksuttoman, hammaslääkärin tai -hygienistin suorittaman tutkimuksen. Erityiseen hammashoitotukeen kuuluu myös tarjous tarpeellisesta hammashoidosta ikäihmisille, jotka tarvitsevat laajoja hoito- ja hoivatoimenpiteitä.

Maksut vastaavat terveyden- ja sairaanhoidon maksuja. Suurkustannusuoja on voimassa. Sinulla on oikeus tarpeelliseen hammashoittoon, vaikka suuhygienian arviointia ei olisi tehtykään.

Oikeus lääkityksen tarkistukseen

On tärkeää, että lääkkeesi toimivat yhdessä hyvin ja että vointisi on hyvä. Lääkityksen tarkistuksessa voidaan paremmin arvioida terveydentilasi ja lääkkeitteesi teho. Myös lääkkeiden riskit ja mahdolliset sivuvaikutukset voidaan arvioida. Lääkityksen tarkistus on tehtävä vähintään kerran vuodessa, mikäli olet täyttänyt 75 vuotta (riippumatta siitä asutko omassa asunnossasi tai vanhustenasunnossa), jos sinulle on määrätty vähintään viisi lääketta tai jos epäilet tai tiedät käyttämiesi lääkkeiden aiheuttavan sinulle ongelmia.

Jos olet saanut hoitovamman

Jos sinulle aiheutuu hoitovamma, hoidonantajan on välittömästi informoitava sinua

- tapahtumasta, joka on aiheuttanut hoitovamman
- mitä hoidonantaja aikoo tehdä, jotta vastaavaa ei tapahtuisi uudelleen
- että voit tehdä valituksen Hoidon ja hoivan tarkastuslaitokselle (Inspektionen för Vård och Omsorg, IVO)
- että voit vaatia korvausta potilasvakuutuksesta
- että on olemassa potilaslautakuntia, joiden tehtävänä on tukea ja auttaa potilaita

Hoidonantajan on myös yleensä annettava sinulle tietoja siitä, onko hoidonantaja tehnyt Hoidon ja hoivan tarkastuslaitokselle (Inspektionen för Vård och Omsorg, IVO) ilmoituksen tapahtumasta, joka on aiheuttanut tai olisi voinut aiheuttaa vakavan hoitovamman sinulle (lex Maria). Tällöin sinulle on myös tarjottava mahdollisuus kertoa vaikutelmasi tapahtuneesta. IVO:n tehtävänä on tarkastaa, onko terveyden- ja sairaanhoito selvittänyt tapahtuneen riittävän hyvin ja ryhtynyt tarvittaviin toimenpiteisiin estääkseen tapahtuneen toistumisen.

Ellet pysty itse ottamaan vastaan informaatiota, se on annettava läheisellesi.

Valitusten teko terveyden- ja sairaanhoidosta

Tammikuun 1. päivänä 2011 voimaan astuneen potilasturvalain tarkoituksena on tehdä hoidosta turvallisempi. Jos sinua on hoidettu väärin, voit tehdä siitä ilmoituksen. Myös omaisilla on oikeus valittaa hoidosta. Valitukset voivat myötävaikuttaa (kaikkia koskevan) hoidon ja hoitoturvallisuuden parantumiseen. Hoidon ja hoivan tarkastuslaitos (IVO) on sekä terveyden- ja sairaanhoidon että sosiaalipalvelun valvontaviranomainen. Jos haluat tehdä valituksen hoidosta, sinun on otettava yhteys hoidon ja hoivan tarkastuslaitokseen (IVO).

Hoidon ja hoivan työnjako

Piirilääkäri/omalääkäri (distriktsläkare/husläkare): Tekee selvityksiä ja diagnooseja, hoitaa ja määrää lääkkeitä. Hän ohjaa sinut tarpeen vaatiessa edelleen erikoislääkärille. Lääkärit toimivat usein terveyskeskuksessa tai omalääkärin vastaanotolla.

Sairaanhoitaja (sjuksköterska): Vastaa potilaskeskeisestä hoito- ja hoivatyöstä. Sairaanhoitajia on sekä maakäräjien perusterveydenhuollon että kunnallisen terveyden- ja sairaanhoidon palveluksessa.

Alihoitaja/hoitoapulainen (undersköterska/vårdbiträde): Hoitaa käytännön hoivatehtäviä ja tiettyjä sairaanhoitotehtäviä. Alihoitajat ja hoitoapulaiset saavat jakaa lääkkeitä ainoastaan, mikäli vastuussa oleva sairaanhoitaja on siirtänyt sen tehtävän heille.

Avuntarpeen käsittelijä (bistådshandläggare): Selvittää avun tarvetta ja päättää, missä määrin kotipalveluja tai muita vanhustenhuoltotoimenpiteitä myönnetään. Avuntarpeen käsittelijät ovat kunnan palveluksessa.

Yksikköpäällikkö/työnjohtaja (enhetschef/arbetsledare): Vastaa esimerkiksi kotipalvelualueen tai vanhustenasunnon toiminnasta ja henkilöstöstä.

Työterapeutti (arbetsterapeut): Sovittaa apuvälineet potilaan mukaan ja antaa niitä koskevia ohjeita sekä laatii harjoitusohjelmia. Työterapeutti osallistuu usein asunnon sopeuttamiseen.

Dietisti (dietist): Antaa ruokaohjeita henkilöille, joiden tarvitsee sopeuttaa ruokavalionsa esimerkiksi tietyn sairauden takia.

Logopedi (logoped): Selvittää ja hoitaa kieleen ja puhumiseen liittyviä ongelmia sekä selvittää syömis- ja nielemisvaikeuksia ja antaa sopeuttamissuosituksia.

Lääkintävoimistelija (sjukgymnast): Työskentelee kuntoutuksen parissa. Antaa hoitoa ja laatii harjoitusohjelmia. Sovittaa tiettyjä apuvälineitä.

Mitä hoito maksaa?

Sairaanhoito, lääkkeet ja vanhustenhuolto ovat tavallisesti maksullisia. Maksun suuruus määräytyy asuinpaikan mukaan. Myös maksun kattamat palvelut vaihtelevat. Hoito- ja hoivamaksuista päätetään paikallisesti kunnissa ja maakäräjillä. Laissa on liian suurilta maksuilta suojaavia määräyksiä.

Maakäräjien avoterveyden- ja avosairaanhoito

Maakäräjien avoterveyden- ja avosairaanhoito kattaa sairaaloissa, terveyskeskuksissa, maakäräjien ylläpitämässä kotisairaanhoidossa ja muissa maakäräjien rahoittamissa hoitolaitoksissa annetun hoidon ja hoitotoimenpiteet. Maakäräjät ovat aina vastuussa lääkärin toimenpiteistä. Kenenkään ei tarvitse maksaa vuodessa enempää kuin tietty enimmäissumma (suurkustannussuoja). Enimmäissumman saat tietää ottamalla yhteyttä terveyskeskukseen.

Tarpeelliseen hammashoitoon oikeutetuilla myös hammaslääkäri- ja hammashygienistikäynnit kuuluvat suurkustannussuojan piiriin. Suuhygienian arviointi on aina maksutonta.

Maakäräjillä on oikeus periä sairaanhoidosta (laitoshoito) enimmäisvuorokausimaksu. Tämä maksu ei sisälly maakäräjien suurkustannussuojaan.

Lääkkeet

Myös lääkekuluissa on käytössä yläraja vuosittaisille kustannuksille. Jos haluat välttää suuria kertakuluja, kulut on mahdollista jakaa useampiin makseriin. Osamaksujärjestelmä merkitsee, että omavastuuosuus voidaan jakaa vuodeksi eteenpäin ensimmäisestä ostosta lukien, ja siitä maksetaan tietty summa kuukaudessa. Kysy apteekista!

Kunnallinen hoito ja hoiva

Kunta saa periä maksuja muun muassa kotipalvelusta ja päivätoiminnasta sekä kunnallisesta terveyden- ja sairaanhoidosta. Kunta vastaa aina erityislasumisen terveyden- ja sairaanhoidosta. Monet kunnat ovat myös ottaneet vastuun kotisairaanhoidosta. Sosiaalipalvelulain on määräyksiä siitä, miten kunnan tulee laskea yksittäisen henkilön maksut. Maksuja koskevat määräykset ovat samat riippumatta siitä, hoitaako toimintaa kunta vai yksityinen.

A Tulojen laskeminen

Sosiaalipalvelulain maksuja koskevista säännöistä käy ilmi mm., mitä tuloja kunta saa ottaa huomioon päättäessään maksun suuruudesta. Niitä ovat ansiotulot (etupäässä eläkkeet), tulot elinkeinotoiminnasta sekä pääomatulot

(esim. korot ja osinkotulot). Sen sijaan itse pääoma ei saa vaikuttaa maksuun. Asuntolisä lasketaan tuloksi. Voidakseen arvioida juuri sinulta perittävän maksun suuruuden kunnan on laskettava maksuvarasi.

B Toimeentulomäärä

Toimeentulomäärän on katettava normaalit elinkustannukset (Katso faktaruu-tu sivulta 20) ja todelliset asumiskustannukset. Toimeentulomäärä tarkoittaa, että sinulla on oikeus pitää itselläsi vähimmäissumma tuloistasi ennen maksujen perimistä. Vähimmäissummat vaihtelevat riippuen siitä, asutko yksin vai yhdessä jonkun toisen kanssa. Kunnan on laskettava sinun toimeentulomääräsi ottamalla huomioon lakisääteinen vähimmäissumma. Kunnan maksukäsittelijä antaa tietoja ajankohtaisesta summasta.

C Suurkustannussuoja

Sosiaalipalvelulaki ilmoittaa suurimman kuukausimaksun, joka kunnalla on oikeus periä. Suurkustannussuojan suuruus riippuu vuosittain muuttuvasta hintaperusmäärästä. Sinun ei tarvitse koskaan maksaa enempää kuin sinua varten henkilökohtaisesti laskettu summa. Maksun kattona on suurkustannussuojaa vastaava summa.

Huomaa: Suurkustannussuoja ja toimeentulomäärä muuttuvat joka vuosi.

Normaalit elinkustannukset

Normaalit elinkustannukset, jotka vähimmäissumman pitää kattaa, ovat seuraavat:

- elintarvikkeet – kaikki ateriat
- vaatteet ja jalkineet
- vapaa-aika
- hygienia
- kulutustavarat
- päivälehti, puhelin, TV-lupamaksu
- huonekalut ja taloustarvikkeet
- kotivakuutus
- taloussähkö
- matkat
- lääkkeet, hammashoito, avoterveyden- ja avosairaanhoito.

Elleivät rahasi riitä asumiskustannuksiin ja normaaleihin elinkustannuksiin, voit hakea avustusta/toimeentulotukea. Käänny kunnan puoleen.

Mitä erityisasunto maksaa?

Maksun laskemista koskevat määräykset ovat samat riippumatta siitä, asutko normaalissa asunnossa tai erityisasunnossa. Asuessasi erityisasunnossa maksat useimmissa tapauksissa vuokraa asunnosta. Vuokralain vuokran määräämistä koskevat säännöt ovat tällöin voimassa, ja sinun on tehtävä vuokrasopimus.

Jos asut monivuodehuoneessa, maksat sen sijaan maksun asumisesta. Tällaista asumista koskee laissa säädetty suurin maksu, jonka kunta saa periä. Kunnan maksunkäsittelijä antaa tietoja enimmäismaksusta.

Asuessasi erityisasunnossa maksat vuokran asunnosta, maksun hoidosta ja hoivasta sekä ruoasta.

Huomaa: Puolisosi tai avopuolisosi ei tarvitse joutua kohtuuttoman huonoon taloudelliseen tilanteeseen sen vuoksi, että sinun täytyy muuttaa vanhusenasuntoon.

Lisätietoja

Jos haluat saada lisätietoja maksujesi laskutavasta, sinun tulee käännyä kuntasi maksunkäsittelijän puoleen.

Ellet ole tyytyväinen

Sosiaalipalvelun toimenpiteitä koskevista päätöksistä voi valittaa

Jos olet saanut hylkäävän päätöksen hakiessasi vanhustenasuntoa, voit viedä asian tuomioistuimen ratkaistavaksi. Tämä koskee myös tapauksia, joissa sinulle on myönnetty kotipalveluja haettua vähemmän tai ei ollenkaan. Kaikista avustushakemuksien hylkäävistä päätöksistä voi valittaa. Tämä koskee sekä kysymykseen oikeudesta saada tietty hoito tai muu sairaanhoitotoimenpide.

Sairaanhoitoa koskevista päätöksistä ei voi valittaa

Tällaista valitusoikeutta ei ole terveyden- ja sairaanhoidon piirissä. Lääkäri tai sairaanhoitaja ym. ratkaisee, saako potilas tietyn hoidon vai ei. Potilas voi osoittaa tyytymättömyytensä ja kritiikkinsä, mutta mikään tuomioistuin ei ota kantaa kysymykseen oikeudesta saada tietty hoito tai muu sairaanhoitotoimenpide.

Voit valittaa päätöksistä

- ellei sinulle myönnetä mitään apua
- jos sinulle myönnetty apu on vähäisempi kuin olet hakenut
- ellei sinulle myönnetä juuri hakemaasi apua (esim. kotipalvelu on myönnetty vanhustenasunnon sijaan)
- jos kunta vähentää jo myönnettyä apua tai lopettaa sen kokonaan
- ellet ole tyytyväinen maksun suuruuteen

Valitusohjeet

Kun olet saanut hylkäävän päätöksen hakemuksellesi – sen pitää tulla kirjallisena – sinulla on kolme viikkoa aikaa valittaa. Valitus jätetään kunnan sosiaalilautakunnalle. Sosiaalilautakunta harkitsee, onko aihetta muuttaa päätöstä. Ellei päätöstä muuteta haluamallasi tavalla, valituksesi lähetetään edelleen hallinto-oikeuteen.

Ellet ole tyytyväinen hallinto-oikeuden tuomioon, voit valittaa edelleenkamarioikeuteen ja viime kädessä Korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Näihin molempiin vaaditaan muutoksenhakulupa. Muutoksenhakulupa myönnetään esim. silloin kun asia on tärkeä ja kun sillä voi olla suuntaa-antavaa merkitystä vastaavien tapausten oikeuskäsittelylle tulevaisuudessa.

Myös kunnalla on oikeus valittaa, jos hallinto- tai kamarioikeuden tuomio on sen mielestä virheellinen.

Oikeus korvaukseen

Jos loukkaannut tai omaisuutesi vahingoittuu kotipalvelun toiminnan yhteydessä kotonasi tai omassa vanhustenasunnossasi, sinulla voi olla oikeus korvaukseen kunnalta tai kotipalvelusta vastaavalta yksityiseltä yritykseltä.

Jos loukkaannut sairaanhoidon, esim. hoitokäsittelyn yhteydessä, voit vaatia taloudellista korvausta. Jos vahinko sattuu maakäräjien vastuulla olevassa sairaanhoidossa ja hammashoidossa, sinun on otettava yhteys vakuutusyhtiöön, Landstingens Ömsesidiga Försäkringsbolag (LÖF).

Menettely on sama, jos vahinko sattuu yksityisen vastuussa olevassa sairaanhoidossa, jonka terveyden- ja sairaanhoito perustuu maakäräjien kanssa tehtyyn sopimukseen. Ne antavat usein suoraan neuvoja ja ohjeita. Jos haluat valittaa hammaslääkäristä, joka on jäsenenä alan järjestössä "Privattandläkarna", voit ottaa yhteyttä yksityiseen hammashoitoneuvontaan (Privattandvårdsupplysningen).

Jos vahinko sattuu kunnallisessa tai yksityisessä sairaanhoidossa, voit kääntyä hoidonantajan vakuutusyhtiön puoleen. Potilasvakuutusyhdistys (Patientförsäkringsföreningen) auttaa sinua oikean kontaktin saamisessa.

Valitusoikeus ja vanhustenhuollon raportointivelvollisuus

- Kotipalvelua, vanhustenasuntoa ja muuta apua koskevasta kielteisestä päätöksestä voi valittaa.
- Hoitoa ja hoivaa koskevista maksupäätöksistä voi valittaa
- Terveyden- ja sairaanhoidosta ei voi valittaa.
- Potilaslautakunta antaa sinulle ohjeita ja tukea hoitoon liittyvissä kysymyksissä.
- Eläkeläis- ja omaisyhdistykset antavat neuvoja ja tukea sekä yleistä informaatiota.
- Vanhustenhuollon koko henkilöstöllä on velvollisuus raportoida toiminnasta vastuussa olevalle henkilölle epäkohdat ja epäkohtariskit, jotka koskevat vanhustenhuollon piirissä olevaa henkilöä (Lex Sarah).

Jos sinua kohdellaan huonosti tai luvattua apua ei toimiteta

Kotipalvelu saattaa myöhästyä. Apuvälinekeskus saattaa toimittaa vääräntyyppisen pyörätuolin. Erehdykset johtuvat usein väärinkäsityksistä, ja monet ongelmat voidaan ratkaista helposti puhumalla asianomaisen henkilökunnan kanssa. Jos virheet toistuvat tai jos sinua kohdellaan huonosti tai et pääse yksimielisyyteen henkilökunnan kanssa, sinun tulee kääntyä työnjohtajan puoleen. Jos haluat viedä valituksen vielä ylemmälle tasolle, voit kääntyä toiminnasta vastaavan, esimerkiksi päällikön puoleen. Hoitopaikassa tulee olla rutiinit siitä, kuka ottaa vastaan valitukset. Voit luonnollisesti aina ottaa yhteyden paikallisiin poliitikoihin, joilla on yleisvastuu hoidosta ja hoivasta.

Kunnissa, joissa vanhus voi vapaasti valita vanhustenhoidon toimittajan, voit vapaasti vaihtaa hoidonantajaa, ellet ole tyytyväinen. Avuntarpeenkäsittelijä antaa neuvoja vaihtomenettelystä.

Ellet ole tyytyväinen valitsemaasi terveyskeskukseen, sinulla on lain mukaan oikeus vaihtaa sitä.

Ilmoitus oikeusasiamiehelle

Voit valittaa oikeusasiamiehelle (Justitieombudsmannen, JO), jos viranomainen tai virkamies on mielestäsi kohdellut sinua väärin jonkin asian käsittelyssä. Oikeusasiamiehen tehtävänä on valvoa, että sekä viranomaiset että valtion ja kunnan virkamiehet noudattavat lakeja.

Ilmoitus syrjintäasiamiehelle

Voit tehdä ilmoituksen syrjintäasiamiehelle (Diskrimineringsombudsmannen, DO), jos koet, että sinua on syrjitty ja se liittyy sukupuoleen, etniseen taustaan, uskontoon tai muuhun uskonkäsitykseen, toimintarajoitteeseen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai ikään jne.

Täältä saat neuvoja ja tukea

Potilaslautakuntia on kaikissa kunnissa tai maakäräjillä, mutta ne on organisoitu eri tavoin. Tiedot potilaslautakuntien organisoinnista saa kultakin kunnalta ja maakäräjiltä. Potilaslautakuntien tehtävänä on tukea ja auttaa yksittäisiä potilaita sekä antaa neuvoja siitä, kuinka valitusten kanssa edetään. Niiden on myös myötävaikutettava laadun ja korkean potilasturvallisuuden kehittämiseen.

Joissakin kunnissa on myös vanhusasiamiehiä ja omaiskonsulentteja, joilla on vastaavanlaiset työtehtävät. Kunnalta saa päivitettyt puhelinnumerot.

Myös vammaisjärjestöt, eläkeläis- ja omaisyhdistykset antavat ohjeita ja tukea. Niissä toimii usein vanhusten oikeuksiin hoidossa ja hoivassa perehtyneitä henkilöitä.

Sanasto

Apu (bistånd) Kotipalvelu, erityisasuminen ja muu kunnalta saatava apu esim. ikäihmisille. Oikeudesta apuun säädetään sosiaalipalvelulaissa. Avun myöntää kunta yksilökohtaisen harkinnan jälkeen (tarveharkinta/behovsbedömning).

Avohoito (öppenvård) Sairaalan ulkopuolella annettu terveyden- ja sairaanhoito, esim. omalääkärin tai piiri-hoitajan terveyskeskuksessa tai sairaanhoitajan vanhustenasunnossa tai sairaalan vastaanotolla antama hoito

Erytyisasuminen (särskilt boende) Sosiaalipalvelulain nimitys ikäntyneille sopeutetuille asunnoille, jotka myönnetään sosiaalipalvelulain mukaisena apuna. Niitä kutsutaan toisinaan asumisen luonteen mukaisesti esimerkiksi ryhmäasunnoiksi, palvelutaloiksi, sairaskodeiksi, vanhainkoteiksi tai hoito- ja hoiva-asunnoiksi.

Kotipalvelu (hemtjänst) Kunnallinen tuki, jonka tehtävänä on helpottaa vanhusten asumista kotonaan, esimerkiksi antamalla apua henkilökohtaisen hoivan, siivouksen, ateriajakelun sekä sosiaalisen yhdessäolon muodossa ja antamalla tiettyjä lääkkeitä.

Kotisairaanhoito (hemsjukvård) Kotona järjestettävä terveyden- ja sairaanhoito. Sekä maakäräjien että kunnan järjestämää. Joillakin tahoilla se sisältää korkeatasoisen kotisairaanhoidon, josta vastaavat sairaalaklinikat.

Laitoshoido (slutenvård) Sairaaloissa suoritettu terveyden- ja sairaanhoito.

Perusterveydenhuolto (primärvård) Siihen kuuluvat mm. terveyskeskukset ja tietyissä kunnissa kotisairaanhoito. Sen tehtävänä on tyydyttää kansalaisten terveyden- ja sairaanhoidon perustarpeet.

Potilaskertomus (patientjournal) Muistiinpanot potilaan terveydentilasta, lääkemääräyksistä ym. Lääkäri tai joku muu laillistettu sairaanhoitohenkilökunnan jäsen on velvollinen kirjaamaan tietoja potilaskertomukseen. Potilaskertomus on salassapidolla suojattu

Päivätoiminta (dagverksamhet) Yhteisnimi päiväsaikaan, myös toisinaan pyhisin, järjestetyille toiminnoille. Suuntautuminen vaihtelee kuntoutuksesta yhdessäoloon ja seurusteluun. Osa toiminnasta on tarkoitettu erityisille diagnoosiryhmille, esim. dementiaa sairastaville.

Salassapito ja vaitiolovelvollisuus (sekretess och tystnadsplikt) Ne merkitsevät, ettei tietoja eikä asiakirjoja saa luovuttaa ulkopuoliselle ilman asianomaisen henkilön lupaa. Salassapito ja vaitiolovelvollisuus ovat voimassa sekä terveyden- ja sairaanhoidossa että vanhustenhuollossa (sosiaalipalvelu) riippumatta siitä, kuka vastaa toiminnasta.

Senioriasunnot (seniorboende) Ikääntyneille suunniteltuja asuntoja. Niitä ei lasketa erityisasunnoiksi, koska niitä ei harkita sosiaalipalvelulain mukaisena apuna (katso erityisasuminen).

Suurkustannussuoja (högkostnadsskydd) Lakisääteinen suurin kuukausimaksu, jonka kunta saa periä hoidosta ja hoivasta. Maksimitaksa kotipalvelulle, normaalille ja erityisasumiselle, päivätoiminnalle ja kunnalliselle terveyden- ja sairaanhoidolle lasketaan seuraavasti: $0,48 \times \text{hintaperusmäärä} / 12$. Maksimitaksa hoidolle ja hoivalle sekä monivuodehuoneessa asumiselle lasketaan seuraavasti: $0,50 \times \text{hintaperusmäärä} / 12$.

Toimeentulomäärä Toimentulomäärällä tarkoitetaan summaa, jonka yksityisellä ihmisellä on oikeus saada pitää itsellään omista tuloistaan ennen kuin jokin palvelumaksu peritään. Toimeentulomäärä koostuu lakisääteisestä vähimmäissummasta lisättynä mahdollisella yksilökohtaisesti harkitulla minimisummalla sekä todellisista ajankohtaisista asumiskuluista.

Vuorotteluhoito (växelvård) Tarkoittaa sitä, että ikäihminen asuu vuorotellen kotonaan ja lyhyt-aikaisasunnossa. Tarkoituksena saattaa olla kuntoutus ja/tai omaisten lomit.

Tärkeitä lakeja

Sosiaalipalvelulaki (socialtjänstlagen, Sol) Sääntelee kuntien vanhustenhuoltoa ja muuta sosiaalipalvelua. Sääntelee mm. yksilön oikeutta apuun.

Terveyden- ja sairaanhoitolaki (hälso- och sjukvårdslagen, HSL) sääntelee terveyden- ja sairaanhoitoa ja kuvailee kuntien vastuuta terveyden- ja sairaanhoidossa.

Laki henkilötietojen käsittelystä sosiaalipalvelussa (lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, Sol- PuL) Sääntelee henkilötietojen käsittelyä sosiaalipalvelussa.

Laki asunnonsopeuttamisavustuksesta (lag om bostadsanpassningsbidrag) sääntelee mm. sitä, mitä toimenpiteitä asunnonsopeuttamisavustuksella voidaan suorittaa ja miten hakemukset asunnon sopeuttamisesta käsitellään.

Laki kuljetuspalvelusta (lag om färdtjänst) Kunta tai maakäräjät/alue vastaa kuljetuspalvelun järjestämisestä toimintarajoitteisille, jotka eivät pysty matkustamaan yksin julkisilla liikennevälineillä.

Laki kotitaloustyön veronalennusmenettelystä (lag om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete) Sääntelee veronalennusta koskevia ehtoja ja perusteita sekä sitä, ketkä voivat saada niitä.

Laki kansallisista vähemmistöistä ja vähemmistökielistä (lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk) Sääntelee muun muassa määräyksiä kansallisista vähemmistöistä, kansallisista vähemmistökielistä, hallintoalueista ja oikeudesta saada vanhustenhuoltopalveluja vähemmistökielillä suomi, meänkieli ja saame.

Laki valtakunnallisesta kuljetuspalvelusta (lag om riksfärdtjänst) Sääntelee matkakorvauskustannuksia, joita maksetaan henkilöille, joiden matkakustannukset ovat erittäin suuria suuren ja pysyvän toimintaesteen vuoksi heidän matkustaessaan oman kuntansa tai oman lääninsä ulkopuolella.

Laki tietyistä kunnallisista valtuuksista (lag om vissa kommunala befogenheter) Sääntelee sitä, miten kunta voi ilman henkilökohtaista tarveharkintaa toimittaa palveluja 67 vuotta täyttäneille.

Laki eräille toimintaesteisille annettavasta tuesta ja palvelusta (lag om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS) Sääntelee erityistä tukea ja palveluita, joita annetaan tietyille suurista ja pysyvistä toimintarajoitteista kärsiville henkilöryhmille. Koskee etupäässä niitä, joilla on ollut toimintarajoite jo ennen 65. ikävuottaan.

Laki valinnanvapausjärjestelmästä (lag om valfrihetssystem, LOV) Tarjoaa kunnille ja maakäräjille mahdollisuuden antaa sinun vapaasti valita vanhustenhuollon tai perusterveydenhuollon toimittajat eri hoidonantajien joukosta.

Hallintolaki (förvaltningslagen) Sääntelee muun muassa sitä, miten viranomaisten tulee käsitellä yksityishenkilöitä koskevia asioita.

Kunnallislaki (kommunallagen) Sääntelee muun muassa, mitä kunnat ja maakäräjät saavat tehdä ja mitä eivät.

Potilaslaki Lain tarkoituksena on vahvistaa ja selventää potilaan asemaa terveyden- ja sairaanhoidossa..

Potilastietolaki (patientdatalagen) Sääntelee henkilötietojen ja sairauskertomusten käsittelyä terveyden- ja sairaanhoidossa. Potilastietolaki sääntelee potilaiden ja sairaanhoidon oikeuksia ja velvollisuuksia potilaan sairauskertomuksen suhteen. Koskee sekä julkista että yksityistä sairaanhoitoa.

Potilasturvalaki (patientsäkerhetslagen) Lain tarkoituksena on edistää potilasturvallisuutta terveyden- ja sairaanhoidossa, ja se sisältää myös sääntöjä vaitiolovelvollisuudesta yksityisessä terveyden- ja sairaanhoidossa.

Henkilötietolaki (personuppgiftslagen, PUL) Sääntelee, miten viranomaisten ja yritysten on käsiteltävä henkilötietoja. Tarkoituksena on edistää yksityisyydensuojaa käsittelemällä henkilötietoja oikealla tavalla.

Kaikki lakitekstit voi tilata Kluwerin asiakaspalvelusta, puhelin 08-598 191. Lakitekstit voi myös ladata maksutta Internetistä. Käy verkkosivulla www.regeringen.se tai www.notisum.se.

Puhelinnumeroita & linkkejä

Yleistä

FASS Allmänhet (suurelle yleisölle)(tietoja lääkkeistä) www.fass.se

Läkemedelsupplysningen (lääketietoja),
puhelin 0771-46 70 10

Sjukvårdsrådgivningen (Sairaanhoitoneuvonta),
puhelin 1177, www.1177.se

Osallisuusvirasto (Myndigheten för delaktighet)
www.mfd.se, puhelin 08 600 84 00

Socialstyrelsen (Sosiaalhallitus),
puhelin 075-247 30 00, www.socialstyrelsen.se

Äldreguiden (Vanhusten opas)
www.socialstyrelsen.se/aldreguiden

Inspektionen för vård ja omsorg (IVO)
(Hoidon ja hoivan tarkastuslaitos), puhelin 010-788 50 00,
www.ivo.se

Länsstyrelsen i Stockholm ja Sametinget/Tukholman läänin lääninhallitus ja Saamelaiskäräjät (seuraavat Ruotsin vähemmistöpolitiikkaa), puhelin 08-785 40 00
<http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/Sv/manniska-och-samhalle/nationella-minoriteter/Pages/default.aspx?keyword=nationella+minoriteter>

Omaisille

Anhörigas riksförbund (Omaisten valtakunnallinen järjestö),
puhelin 0340-154 40, www.ahrisverige.se

Nationellt kompetenscentrum Anhöriga (Kansallinen kompetenskeskus Anhöriga) , puhelin 0480-41 80 20, www.anhoriga.se

Svenskt demenscentrum (Ruotsin dementiakeskus),
puhelin 08-690 58 00, www.demenscentrum.se

Potilaille

Alzheimerföreningen (Alzheimer-yhdistys),
puhelin 020-73 76 10, www.alzheimerforeningen.se

Demensförbundet (Dementialiitto),
puhelin 08-658 99 20, www.demensforbundet.se

Svenskt demenscentrum (Ruotsin dementiakeskus),
puhelin 08-690 58 00, www.demenscentrum.se

Hjärt- ja lungsjukas riksförbund
(Sydän- ja keuhkovammaisten valtakunnallinen liitto),
puhelin 08-556 06 200, www.hjart-lung.se

Neurologiskt Handikappades Riksförbund
(Neurologisesti vammaisten valtakunnallinen liitto),
puhelin 08-677 70 10, www.nhr.se

Reumatikerförbundet (Reumaliitto),
puhelin 08-505 805 00, www.reumatikerforbundet.org

Strokeförbundet (Stroke-liitto),
puhelin 08-721 88 20, www.strokeforbundet.se

Svenska diabetesförbundet (Ruotsin diabetesliitto),
puhelin 08-564 821 00, www.diabetes.se

Landstingens Ömsesidiga Försäkringsbolag
(Maakäräjien keskinäinen vakuutusyhtiö) (LOF),
puhelin 08-551 010 00, www.patientforsakring.se

Läkemedelsförsäkringen (Lääkevakuutus),
puhelin 08-462 37 00, www.lff.se

Patientförsäkringsföreningen (Potilasvakuutusyhdistys),
puhelin 08-522 782 90, www.pff.se

Privattandvårdsupplysningen (Yksityishammashoitoneuvonta),
puhelin 08-555 44 655, www.ptl.se

Diskrimineringsombudsmannen/Syrjintäasiamies, (DO),
puhelin 08-120 20 70, www.do.se

Justitieombudsmannen/Oikeusasiamies, (JO),
puhelin 08-786 51 00, www.jo.se

Eläkeläisjärjestöt

Pensionärernas Riksorganisation (PRO),

puhelin 08-701 67 00, www.pro.se

Riksförbundet pensionärsgemenskap (RPG),

puhelin 08-597 604 20, www.rpg.org.se

Svenska KommunalPensionärernas Förbund,

puhelin 010-442 74 60, www.skpf.se

Sveriges pensionärsförbund (SPF),

puhelin 08-692 32 50, www.spf.se

Sveriges Pensionärers Riksförbund (SPRF),

puhelin 08-702 28 80, www.sprf.se

